

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. о. президента
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

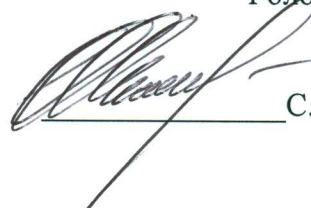

П.О. Ярошенко
2021 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ З ФАХУ
для вступників на навчання до аспірантури для здобуття ступеня
доктора філософії (PhD) за спеціальністю
054 «СОЦІОЛОГІЯ»
(галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»)

Схвалено
Вченою радою
факультету соціальних наук та соціальних технологій
(протокол № 3 від 25 лютого 2021 р.)

Голова Вченої ради
декан

С. М. Оксамитна

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Складання вступного іспиту з фаху передбачено Правилами прийому до Національного університету «Києво-Могилянська академія» в 2020 р. (далі – Правила) для тих абітурієнтів, які вступають на навчання до аспірантури НаУКМА для здобуття ступеня доктора філософії (PhD) з відповідних спеціальностей, зазначених у *додатку 1* до Правил.

Вступний іспит з фаху за спеціальністю 054 «Соціологія» має за мету з'ясування рівня фахових компетентностей, теоретичних знань і практичних навичок абітурієнтів із засадничих соціологічних курсів: теорії та історії соціології, соціальних структур та інституцій, методології та методів соціологічних досліджень, методів аналізу соціологічних даних; визначення готовності вступників до засвоєння програми підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації, яка відповідає третьому (освітньо-науковому) рівню вищої освіти та восьмому кваліфікаційному рівню за Національною рамкою кваліфікацій.

Вступний іспит з фаху за спеціальністю 054 «Соціологія» проводиться в **письмовій формі** та має **змішану структуру** (*іспит включає тестові завдання з питаннями закритого типу, які містять одну правильну відповідь, та відкриті питання*), загальна кількість завдань – 34. Іспит може відбуватися у очному або, за потреби, дистанційному чи комбінованому форматі.

Всі завдання іспиту поділяються на чотири блоки:

- (1) теорія та історія соціології (20 балів)
- (2) методологія та методи соціологічних досліджень (40 балів)
- (3) методи аналізу соціологічних даних (20 балів)
- (4) соціальні структури та інституції (20 балів)

Кількість варіантів – 2.

Тривалість виконання – 90 хв.

Зразки тестових завдань:

1. Головна перевага телефонного опитування — це:
 1. швидкість проведення опитування
 2. високий response rate
 3. можливість використовувати складні анкети
 4. мінімізація впливу інтерв'юера
2. Мода та медіана розподілу відповідей належать до:
 1. Мір надійності
 2. Мір центральної тенденції
 3. Мір варіації
 4. Мір зв'язку
3. Що не показує графік «ящик з вусами»?
 1. Середнє
 2. Медіану
 3. Третій квартиль
 4. Перший квартиль
 5. Викиди

II. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ІСПИТУ З ФАХУ

Питання з методології та методів соціологічних досліджень:

1. Структура та функції програми в соціологічному дослідженні.
2. Проблеми, об'єкт та предмет дослідження.
3. Висування мети дослідження як орієнтування на його кінцевий результат. Теоретико-прикладні та практичні цілі дослідження. Задачі дослідження: основна, часткова, додаткова. Методичні задачі.
4. Концептуалізація понять як процедура тлумачення, уточнення змісту понять, що складають концептуальну схему дослідження.
5. Операціоналізація понять - перехід від теоретичного до емпіричного рівня.
6. Валідність та надійність соціологічної інформації.
7. Гіпотеза - головний методологічний інструмент соціологічного дослідження. Теорія та гіпотеза. Гіпотеза вихідна та гіпотеза-наслідок. Описові та пояснюючі гіпотези.
8. Поняття генеральної та вибіркової сукупностей.
9. Репрезентативність соціологічної інформації.
10. Випадкова та систематична помилки репрезентативності.
11. Розрахунок об'єму вибірки.
12. Розрахунок похибки простої випадкової вибірки.
13. Типи відбору – випадковий, систематичний, квотний.
14. Проста випадкова та систематична вибірки.
15. Стратифікована та кластерна вибірки.
16. Регіональні багатоступеневі вибірки.
17. Класифікація методів збору соціологічної інформації.
18. Класифікація методів опитування.
19. Інтерв'ю - способи організації робіт, процедура та інструмент опитування. Можливі зміщення, їх оцінювання та усунення.
20. Конструювання анкети. Можливі зміщення в інформації, їх усунення.
21. Шкали Лайкерта та Терстоуна.
22. Шкала Богардуса. Семантичний диференціал.
23. Претест. Методичні особливості проведення претесту. Програма навчання інтерв'юєрів. Способи контролювання роботи інтерв'юєрів.
24. Телефонне опитування. Процедура та інструмент. Переваги та вади. Використання комп'ютерів (телефонне інтерв'ю що асистується комп'ютером).
25. Поштове опитування.
26. Пресове опитування, його недоліки. Поєднання поштового опитування з інтерв'ю.
27. Спостереження. Включене та невключене. Проблеми впливу на процес, що вивчається, та етика дослідження. Задачі, що розв'язуються цим методом, його зв'язок з іншими методами збору інформації.
28. Аналіз документів. Види аналізу. Якісний аналіз. Типи документів.
29. Аналіз якісний та кількісний. Задачі та особливості якісного аналізу. "Зовнішній" та "внутрішній" аналіз. Ознаки довіри до інформації.
30. Контент-аналіз. Особливості контент-аналізу. Переваги та вади. Процедура. Категорії, одиниці аналізу та одиниці рахування.
31. Організація дослідження. Кадрове забезпечення. Строки дослідження, графік робіт. Матеріально-технічне забезпечення (комп'ютери, програми тощо).
32. Загальна характеристика якісних методів.
33. Співвідношення якісних та кількісних методів.
34. Вибірка в якісному дослідженні.
35. Типи інтерв'ю в якісному дослідженні.

36. Принципи організації і проведення фокус-груп.
37. Біографічний метод в якісному соціологічному дослідженні.

Питання з методів аналізу соціологічних даних:

38. Застосування математичних методів в соціології. Простий та багатовимірний аналіз.
39. Вимірювання соціальних змінних.
40. Типи шкал за рівнем вимірювання.
41. Таблиця одновимірного розподілу. Міри центральної тенденції та міри варіації.
42. Побудова таблиць одновимірного розподілу. Обчислення мір центральної тенденції та варіації.
43. Двовимірна таблиця та обчислення коефіцієнту χ^2 -квадрат.
44. Побудовані на χ^2 -квадрат коефіцієнти. Коефіцієнти зв'язку, що базуються на зменшенні помилки передбачення.
45. Коефіцієнти зв'язку для порядкових шкал.
46. t -критерій Ст'юдента для однієї, незалежних та пов'язаних вибірок.
47. Непараметричні методи в аналізі соціологічної інформації.
48. Однофакторний дисперсійний аналіз.
49. Двофакторний дисперсійний аналіз. Поняття статистичної взаємодії.
50. Значущість різниці відсотків
51. Перевірка статистичних гіпотез.
52. Значущість коефіцієнтів кореляції Пірсона.
53. Основні поняття регресійного аналізу.
54. Процедура проведення та інтерпретації результатів простого регресійного аналізу.
55. Використання категоріальних змінних в регресійному аналізі.
56. Процедура проведення та інтерпретації результатів багатовимірного регресійного аналізу.
57. Основні поняття факторного аналізу.
58. Методи ротації в факторному аналізі. Визначення навантажень кількості факторів.
59. Призначення та основні етапи дискримінантного аналізу.
60. Багатовимірне шкалування.
61. Ієрархічний кластерний аналіз.
62. Кластерний аналіз – метод К-середніх.
63. Логістична регресія.

Питання з теорії та історії соціології:

64. Основні положення соціальної теорії Т.Гоббса.
65. Матеріалістичне розуміння історії К.Маркса та Ф.Енгельса.
66. Основні положення соціологічної концепції Е.Дюркгейма.
67. Формальна соціологія Г.Зіммеля.
68. Основні положення соціологічної концепції Ф.Тьоніса.
69. Основні підходи до пояснення розвитку й становлення капіталізму.
70. Концепція ідеальних типів у соціології М.Вебера.
71. Проблема раціональності та розуміюча соціологія М.Вебера.
72. Символічний інтеракціонізм: Дж.Мід та Г.Блумер.
73. Теорія соціальної дії та соціальних систем Т.Парсонса.
74. Теорії середнього рівня в соціології: Р.Мертон.
75. Теорія конфлікту в соціології: Р.Дарендорф, Л.Козер, Д.Рекс, Р.Коллінз.
76. Теорія соціального обміну: П.Блау, Дж.Хоманс.
77. Феноменологічна соціологія та Соціальне конструювання реальності (А.Шюц, А.Сікурел, Т.Лукман, П. Бергер).

78. Етнометодологія Г.Гарфінкеля.
79. Соціальна драматургія та фрейм-аналіз І.Гофмана.
80. Франкфуртська школа в соціології: М.Хоркхаймер, Т.Адорно, Г.Маркузе.
81. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
82. Позитивізм. логічний позитивізм, пост-позитивізм.
83. Структуралізм та пост-структуралізм в соціології. Лінгвістичний поворот. Ідеї Р.Барта.
84. Основні ідеї М.Фуко.
85. Соціологічна теорія П.Бурд'є.
86. Комунікативна системна теорія Н.Лумана.
87. Структуралістська концепція Е.Гіденса.
88. Сучасний неомарксизм і критична теорія.
89. Постмодернізм та соціологічна теорія (Ж.-Ф. Ліотар, Ф.Джеймісон, Ж.Бодріяр, З.Бауман, С.Лаш, У.Бек).

Питання щодо соціальних структур та інституцій:

90. Поняття "соціальна структура" в соціології. Структурна перспектива в інтерпретації суспільства.
91. Особливості соціальної структури постіндустріального суспільства.
92. Взаємозв'язок між соціальними структурами та особистісними якостями людей.
93. Поняття "соціальний інститут" в соціології. Функції та дисфункції соціальних інститутів. Процес інституціоналізації.
94. Організації як елементи соціальної структури суспільства. Типи організацій в суспільстві. Організація і бюрократія.
95. Поняття "соціальна група" в соціології. Критерії типології соціальних груп. Первинні та вторинні соціальні групи. Соціальні групи та соціальні категорії.
96. Типи стратифікаційних систем у суспільстві.
97. Основні концепції походження та обґрунтування соціальної нерівності.
98. Поняття "клас" в соціології. Основні характеристики соціальних класів.
99. Класовий аналіз в сучасній соціології. Суть та особливості неомарксистського та неовеберіанського підходів.
100. Влада як чинник соціальної стратифікації. Соціальні механізми формування та відтворення еліти суспільства.
101. Методичні особливості дослідження еліти суспільства.
102. Концепції та емпіричні показники середнього класу.
103. Основні чинники відтворення "соціального дна" суспільства. Поняття "underclass" в соціології.
104. Чинники нерівності у суспільствах, що трансформуються. Вплив ринкових перетворень на тенденції соціальної нерівності.
105. Тенденції змін у соціальних структурах пострадянських суспільств.
106. Типи соціальної мобільності у суспільстві. Внутрішньогенераційна та міжгенераційна соціальна мобільність. Поняття та методи дослідження.
107. Гендерні відносини в суспільстві та гендерний розподіл праці.
108. Гендерні виміри соціальної нерівності. Фемінізація бідності.
109. Основні методи дослідження соціальної структури суспільства.
110. Основні методи дослідження соціальної мобільності в соціології.
111. Застосування якісних методів для дослідження соціальної структури та соціальної мобільності.

III. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

1. Ашин Г.К. Курс истории элитологии. М., 1999.
2. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. - М., 1995.
3. Кирдина С.Г. Homo institutus в теории институциональных матриц // Homo institutus – человек институциональный. – Волгоград, 2005.
4. Ковалев Е.М., Штейнберг Н.Е. Качественные методы в полевых социологических исследованиях. – М.: 1999.
5. Коннелл Р. Гендер и власть. М., 2015.
6. Крыштановский А.О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS. М.: ИД ГУ ВШЭ, 2006.
7. Овчарова Л.Н. Теоретико-методологические вопросы определения и измерения бедности // SPERO. – 2012. - № 16. – С. 15-22.
8. Оксамитна С. Міжгенераційна класова і освітня мобільність. – К., 2011.
9. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2004. – 270 с.
10. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування. – К.: "Видавничий дім "КМА", 2017.
11. Панина Н.В. Технология социологического исследования. – К., 1998.
12. Підходи до класового аналізу. За ред. Е.Райта. – К., 2019.
13. Семенова В. В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию. – М., 1998.
14. Симончук О.В. Соціальні класи в сучасних суспільствах. К., 2018.
15. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. – К.: Український Центр духовної культури, 1998.
16. Струченков О. Динаміка бідності в Україні. Доступ онлайн: <http://commons.com.ua/uk/dynamika-bidnosti-in-ua/>
17. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ. — М.: “Финансы и статистика”, 1989. — 215 с.
18. Хили Дж. Статистика. Социологические и маркетинговые исследования. – Киев: ООО «ДиаСофтЮП», СПб.: Питер, 2005.
19. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества. – М.: Логос, 2005.
20. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описания, объяснения, понимание социальной реальности. – М., 1998.
21. Ядов В.А. Современная теоретическая социология. – СПб.: Интерсоция, 2006. – Лекция 3. Социальные институты.
22. Babbie E. The Practice of Social Research. - Chapman University, 2010, 12-th Edition.
23. Connel R.W. Gender. Cambridge: Polity Press, 2002.
24. Field A. Discovering Statistics Using SPSS (2nd edition). London: Sage, 2005.
25. Giddens, A., & Sutton P. Poverty. Essential Concepts in Sociology. NY, 2014.
26. Giddens, A., & Sutton P. Class. Essential Concepts in Sociology. NY, 2014.
27. Norusis, M. SPSS 16.0 Guide to Data Analysis (2nd Edition), 2008.
28. Ritzer, G. Postmodern Social Theory. New York: McGraw-Hill, 1997.
29. Ritzer, G. The Blackwell Companion to Major Classical Theorists. Wiley and Sons, 2003.
30. Ritzer, G. Modern Sociological Theory, 8th edition. Sage, 2008.
31. Ritzer, G. Classical Sociological Theory, 7th edition, McGraw-Hill, 2011.
32. Ritzer, G. Contemporary Sociological Theory (and Its Classical Roots). McGraw-Hill, 2013.
33. Scott, J., & Marshall, G. (2015). A Dictionary of Sociology– Oxford University Press. On-line: <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199533008.001.0001/acref-9780199533008>
34. Wright E.O. Class Counts. 1.3. Class and exploitation; 1.4. Adding complexities to the concept of class structure. – С. 13-23.

35. Wright E.O. Class structure and income determination. Rational versus relational theories of class.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Результати фахового вступного випробування за спеціальністю 054 «Соціологія» оцінюються за 100-бальною шкалою.

За кожний тематичний блок завдань (тестові та відкриті питання, загалом – 34):

- (1) теорія та історія соціології (20 балів)
- (2) методологія та методи соціологічних досліджень (40 балів)
- (3) методи аналізу соціологічних даних (20 балів)
- (4) соціальні структури та інституції (20 балів)

Абітурієнт вважається таким, що склав фахове вступне випробування за спеціальністю 054 «Соціологія», якщо сумарна оцінка за виконання екзаменаційного тесту становить **50 – 100 балів**.

У випадку, якщо екзаменаційна оцінка становить **0 – 49 балів**, абітурієнт вибуває з конкурсного відбору за спеціальністю 054 «Соціологія».

Абітурієнт має продемонструвати:

- глибоке знання програмного матеріалу з соціологічних навчальних дисциплін, особливо з загальної соціології, методології та методів соціологічних досліджень дисциплін, методів аналізу соціологічних даних, теорії та історії соціології, структури суспільства;
- уміння аналізувати й оцінювати соціальні факти, явища, події, феномени, соціальні й суспільні зміни та тенденції послуговуючись теоретичними й практичними поняттями та категоріями соціології, використовуючи теоретичні й емпіричні моделі.
- уміння застосовувати та інтерпретувати результати емпіричних соціологічних досліджень.
- знання фахової термінології, володіння науковим стилем, володіння письмовою та розмовною українською мовою, достатній рівень грамотності, знання з орфографії, синтаксису, пунктуації та стилістики української мови, вміння аргументувати свою точку зору українською мовою.

Голова фахової атестаційної комісії

 К. С. Мальцева